

ZEPPELIN-JACHT SJEF VAN DONGEN WAS IN 1928 WERELDNIEUWS DOOR SPECTACULAIRE

Vergeeten poolheld

Verzetsman, burgemeester, Tweede Kamerlid. Maar vooral thuis op het Arctische ijs. Sjef van Dongen werd in 1928 wereldnieuws, toen hij op de Noordpool probeerde de met zijn luchtschip neergestorte Italiaanse generaal Umberto Nobile te redden. In een web van internationale intriges en dodelijke mysteries. Met op de achtergrond dictator Benito Mussolini en paus Pius XI. De vergeten Nederlandse poolheld.

door Charles Sanders

De liefde voor zijn honden en de pijn om uitgerekend die trouwe slede-trekkers een voor een te moeten doden en op te eten. Belangrijke herinneringen die Sjef van Dongen jr. (78) heeft aan zijn vader. In de vergetelheid geraakt, maar weer tot leven gewekt.

„Dankzij onderzoek door Michelle van Dijk”, vertelt de zoon. „Sjef, ik draag zijn naam, prijkte in 1928 op de mondiale voorpagina's. Van De Telegraaf tot de New York Times. Hij speelde een van de hoofdrollen in een Arctisch drama dat de wereld wekenlang bezighield.”

Van Dijk maakte een reconstructie van de reddingsoperatie die Van Dongen vier weken lang op het ijs zou houden. De toen pas 21-jarige Nederlander, woonachtig op Spitsbergen, was met zijn hondenteam uitgerukt om Umberto Nobile te redden. De Italiaan en zijn bemanning waren gearasht met hun zeppelin, nadat ze over de Noordpool hadden gevlogen.

„Bedoeling was daar te landen”, vertelt Van Dijk, zelf expeditieleider op Spitsbergen én beheerder van 's werelds meest noordelijke camping. „Nobile was twee jaar eerder al met de beroemde Noorse poolreiziger Roald Amundsen in een door hem gebouwd luchtschip over Arctica gevlogen. Maar Mussolini vond dat de eer vooral naar Noorwegen ging en dat Italië met lege handen terugkeerde. Dus besloot Nobile opnieuw te gaan. Dit keer wilde hij ook nog eens op de Noordpool landen.”

HOUTEN KRUIS

Belangrijk in de propagaanda oorlog die het Italië van Il Duce voerde, zo'n record. Zelfs paus Pius XI droeg zijn steentje bij. Hij had Nobile kort daarvoor persoonlijk een groot houten kruis overhandigd; bedoeling was dat in het poolijs te planten. Als eerbetoon aan het Vaticaan en het rooms-katholieke geloof. „Maar het weer bleek te slecht”, weet Michelle van Dongen uit brieven, dagboe-

ken en archiefonderzoek. „Dus gooide Nobile het loodzware kruis boven de pool uit de gondel van de zeppelin. Zijn vrouw had hem nog zo gewaar-schuwd. 'Doe dat nooit, dat brengt ongeluk'. En inderdaad, het N2 Italia gedoopte luchtschip zou even later, 25 mei 1928, cras-

hen.” Dankzij de kort daarvoor pas gemeengoed geworden radio konden luisteraars overal op aarde de dramatische ontwikkelingen rond

Zoektocht naar Italiaanse generaal werd expeditie door witte hel

de ramp volgen. „Dat was voor het eerst”, zegt Michelle van Dijk, „daarom kreeg de tocht van Umberto Nobile zo ongeloflijk veel aandacht. Net als de pogingen hem te ontzetten.” Reddingsploegen uit tien landen rukten uit om Nobile en zijn vijftienkoppige bemanning te redden. Niet altijd met oprechte bedoelingen, vaak vooral om de eigen vlag op de wereldkaart te zetten. De jonge Nederlander Sjef van Dongen vertrok per hondenslede naar de vermeende ramplocatie.

„Vader woonde al jaren op Spitsbergen waar hij, net als zijn vader, werkte in de steenkolenmijn van de NV Nederlandsche Spitsbergen Compagnie”, vertelt Sjef jr. „Hij was kind aan huis op het ijs en had veel ervaring met poolreizen. Zijn honden, cruciaal op die tochten, waren hem alles. Omdat Mussolini de regie rond de mislukte expeditie in handen wilde houden, werd de Italiaanse kapitein Gennaro

Sjef van Dongen jr., met Michelle van Dijk, die een reconstructie maakte van de reddingsoperatie van Van Dongen sr. „Vader heeft er met mij en mijn vijf broers en zussen amper over gesproken.”
FOTO BEELD WERKT

Sora meegestuurd.”

Vier weken zou de reis van het duo duren. Een tocht door de witte hel. Met dreigende honger dood door ontoereikende voedselvoorraden, gevaar van ijsbergen, wegdrijvende schotsen, bevriezing. „Uiteindelijk bereikten Van Dongen en Sora de coördinaten waar de Italia zo

zijn neergestort”, vertelt Michelle van Dijk. „Die klopten ook, maar door het smeltende ijs was de bemanning van de zeppelin inmiddels naar elders afgedreven. Het bracht de expeditie van Van Dongen nog dieper in de problemen.”

ROTTE EIEN

Contact met de buitenwe-

reld was er ook niet meer, waardoor sommige kranten de dood van de Nederlander en de Italiaan meldden. In werkelijkheid hielden Van Dongen en Sora zich in leven met gevonden rotte eieren en neergeschoten zee-meeuwen en eenden.

Van zijn negen honden stierven er enkele aan uitputting en verwondingen.

De sterkste, zij die overbleven, moesten worden gevoed met de zwakste. Kapitein Sora schoot de dieren dood. Sjef kon het niet. Ook bij andere reddingsploegen ging van alles mis. Een vliegtuig met aan boord Roald Amundsen – twee jaar eerder nog medereiziger van Nobile – verdween spoorloos tijdens het zoe-

De Nederlandse koopvaarder 'Ameland' op Spitsbergen.

REDDINGSACTIE OP ARCTISCHE IJS

Sjef van Dongen (rechts) en Gennaro Sora. FOTO ZEEUWS ARCHIEF

Poolheld Sjef van Dongen op zijn slee, getrokken door zijn geliefde honden.

Sjef van Dongen, die in 1973 op 66-jarige leeftijd overleed. Een moedig man, een bekwaam expeditieleider, kenner van het oneindige ijs.

fen. Een van hen droeg als tweede kledinglaag de broek en jas van Malmgren. De Zweed zelf werd nooit teruggevonden. In diverse krantenartikelen uit die tijd worden beide Italianen van kannibalisme beschuldigd. Zij zouden Malmgren hebben opgegeten en zijn uitrusting onder elkaar hebben verdeeld.

Sjef van Dongen jr.: „Leden van de groep rond Nobile verklaarden later dat zij de honden van mijn vader op het ijs hebben horen blaffen. Zo dichtbij waren hij en Sora dus!”

RACE

Uiteindelijk werden Umberto Nobile en de acht anderen van de Italia gered. De Russische ijsbreker Krassin, op weg naar hen, passeerde het ijseland waar Van Dongen en Sora verbleven. Ze zwaaiden nog, op weg naar Nobile. Want in de race om de Italiaan te redden, was de hoofdprijs belangrijker...

Van Dongen en Sora zouden uiteindelijk door een Zweeds en een Fins vliegtuig worden opgepikt en gered. Twee van de nog levende sledehonden bleven achter. Van Dongen hoopte met hart en ziel dat zij op het ijs zouden overleven.

Zoon Sjef: „Als kind herinner ik mij dat de honden die vader kocht – of het nou de Duitse herder of die airdale-terriër was – altijd Prins en Tiger werden genoemd. Naar de geliefde sledehonden die hij destijds verloor.”

Ook Nobile zou het er levend afbrengen. De Italiaanse generaal werd uiteindelijk door een Noors vliegtuig – net eerder ter plekke dan de Russische Krassin – van het ijs geplukt.

Als eerste zou hij worden

geëvacueerd. Nobile sribbelde nog tegen, wees op zijn zes lotgenoten, maar stapte uiteindelijk toch aan boord. Om niet lang daarna, op het Italiaanse moederschip Citta di Milano, onmiddellijk in de boeien te worden geslagen.

Als kapitein van een verongelukt luchtschip had hij nooit als eerste in veiligheid mochten worden gebracht, zo oordeelde Benito Musso-

lini, thuis in Rome. Jarenlang werd generaal Nobile dan ook uit het fascistische Italië verbannen. Hij zou het imago van Italië hebben geschaad.

„Ik ontmoette een paar jaar geleden de kleinzoon van Umberto Nobile op Spitsbergen, tijdens de opening van het museum daar”, vertelt Sjef van Dongen jr. „Langzaam maar zeker wordt zijn naam in ere hersteld. Want inmiddels is iedereen er wel van overtuigd dat de generaal geen lafaard was.”

THUISKOMST
Van Dongen wachtte een heel andere thuiskomst. Een held uit de Hollandse polder had de hel van het pakijds overleefd! Bij aankomst op het station van Rotterdam werd hij door duizenden mensen onthaald.

„Vader heeft er met mij en mijn vijf broers en zussen amper over gesproken”, vertelt zoon Sjef. „Vergeet niet dat de Tweede Wereldoorlog volgde, hij was gedurende die donkere jaren commandant van een verzetsgroep hier in Zeeland. In de jaren van wederopbouw en een lange en hectische politieke loopbaan kwam het er ook niet van.”

Op 15 maart 1973 stierf Sjef van Dongen, op 66-jarige leeftijd. In het museum op Spitsbergen komt zijn naam terug. Net als in de internationale krantenarchieven. Een moedig man, een bekwaam expeditieleider, kenner van het oneindige ijs. Zijn reis-

genoot tijdens de reddingsmissie op de Noordpool, de Italiaan Gennaro Sora, noemde hem „een vriend en een broer voor het leven”. Michelle van Dijk, auteur van 'Sjef van Dongen, Nederlandse Poolheld': „Hij kreeg onderscheidingen van koningin Wilhelmina, de paus en het toenmalige Italiaanse koningshuis. En ondanks dat Sjef in 1928 wereldnieuws was, werd hij bij ons nooit zo beroemd als andere expeditieleiders.”

„Streng maar rechtvaardig”, omschrijft zoon Sjef zijn vader. „Toen hij burgemeester was van Aardenburg gaf hij lezingen over die barre tocht. De opbrengsten, zo'n 13.000 gulden (plm. 6000 euro, red.), doneerde hij vervolgens aan het hier naar hem vernoemde sportcomplex. En we hebben tennisclub Sjef; Steeds Jong En Fit. Vader had verder geen publicitaire ambities. Daarom ben ik blij dat zijn Arctische avontuur nu is vereeuwigd.”